31993L0119

31.12.1993 *EUROOPA ÜHENDUSTE TEATAJA* L 340/21

KOMISJONI DIREKTIIV 93/119/EÜ, 22. detsember 1993, loomade kaitse kohta tapmisel või surmamisel

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingut, eriti selle artiklit 43,

võttes arvesse komisjoni ettepanekut, ([1])

võttes arvesse Euroopa Parlamendi arvamust, ([2])

võttes arvesse majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ([3])

ning arvestades, et:

nõukogu direktiiv 74/577/EMÜ ([4]) sätestab loomade tapaeelse uimastamise eeskirjad;

ühenduse otsusega 88/306/EMÜ ([5]) kiideti heaks tapaloomade kaitse Euroopa konventsioon; konventsiooni reguleerimisala on laiem kui ühenduse olemasolevad eeskirjad antud küsimuses;

riiklikud seadused loomade kaitse kohta nende tapmisel või surmamisel mõjutavad konkurentsitingimusi ning seega põllumajandustoodete ühisturu toimimist;

seepärast on vaja kehtestada ühised miinimumnõuded loomade kaitseks tapmisel või surmamisel, et tagada tootmise ratsionaalne areng ja hõlbustada loomade ja loomsete saaduste siseturu väljakujunemist;

loomi tuleb tapmisel või surmamisel säästa kõikidest välditavatest valudest ja kannatustest;

siiski tuleb võimaldada tehniliste ja teaduslike katsete läbiviimist ja arvestada teatud religioossete rituaalide erinõudeid;

eeskirjad peavad tagama tapmisel või surmamisel ka nende loomade rahuldava kaitse, keda konventsioon ei hõlma;

Euroopa Ühenduse asutamislepingu lõppaktile lisatud loomakaitse deklaratsioonis kutsub konverents Euroopa Parlamenti, nõukogu ja komisjoni ning liikmesriike üles ühenduse ühist põllumajanduspoliitikat käsitlevate õigusaktide väljatöötamisel ja rakendamisel arvestama täiel määral loomade heaolu nõudeid;

ühenduse tegevus peab seejuures vastama asutamislepingu artiklis 3b sätestatud subsidiaarsuse põhimõttest tulenevatele nõuetele;

direktiiv 74/577/EMÜ tuleks kehtetuks tunnistada,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

I PEATÜKK

Üldsätted

Artikkel 1

1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse liha, naha, karusnaha või muude saaduste tootmiseks aretatud ja peetud loomade liikumise, tapaeelse pidamise, liikumise piiramise, uimastamise, tapmise ja surmamise ning haiguste tõrje eesmärgil kasutatava surmamisviisi suhtes.

2. Seda ei kohaldata:

— lõikes 1 nimetatud tegevustega seoses pädeva asutuse järelevalve all läbi viidavate tehniliste või teaduslike katsete suhtes,

— loomade suhtes, kes tapetakse kultuuri- või spordiürituste käigus,

— looduslike ulukite suhtes vastavalt direktiivi 92/45/EMÜ artiklile 3.

Artikkel 2

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) *tapamaja* – kõik artikli 5 lõikes 1 osutatud loomade töötuslikuks tapmiseks kasutatavad ruumid, sealhulgas vahendid loomade liikumiseks või tapaeelseks pidamiseks;

2) *liikumine* – loomade mahalaadimine või nende ajamine mahalaadimisplatvormidelt, tallidest või latritest tapamajas taparuumidesse või -kohtadesse;

3) *tapaeelne pidamine* – loomade hoidmine tapamaja tallides, latrites, katusealustes või väljadel neile enne tapmist vajaliku andmiseks (vesi, sööt, puhkus);

([1]) EÜT C 314, 5.12.1991, lk 14.
([2]) EÜT C 241, 21.9.1992, lk 75.
([3]) EÜT C 106, 27.4.1992, lk 15.
([4]) EÜT L 316, 26.11.1974, lk 10.
([5]) EÜT L 137, 2.6.1988, lk 25.

4) *liikumise piiramine* – meetod, mida kasutatakse loomade liikumise piiramiseks nende tõhusa uimastamise või surmamise eesmärgil;

5) *uimastamine* – meetod, mille kasutamine põhjustab loomal viivitamata teadvusetuse, mis kestab kuni tema surmani;

6) *surmamine* – meetod, mis põhjustab looma surma;

7) *tapmine* – looma surma põhjustamine tema veretustamise teel;

8) *pädev asutus* – liikmesriigi keskasutus, mis on pädev läbi viima veterinaarkontrolli, või keskasutuse poolt selleks volitatud muu asutus.

Teatud religioossete rituaalidega seotud tapmise eritingimuste rakendamise ja järelevalve eest vastutab siiski iga liikmesriigi vastav religioosne asutus, mille korraldusel tapmine toimub. Nimetatud tingimuste osas toimib see religioosne asutus riikliku veterinaararsti vastutusel, nagu määratletud direktiivi 64/433/EMÜ artiklis 2.

Artikkel 3

Loomade liikumisel, tapaeelsel pidamisel, liikumise piiramisel, uimastamisel, tapmisel või surmamisel peab neid säästma kõikidest välditavatest ärritustest, valudest ja kannatustest.

II PEATÜKK

Tapamajadele kohaldatavad nõuded

Artikkel 4

Tapamajade ehitised, vahendid ja seadmed ning nende kasutus peavad olema sellised, mis säästavad loomi kõikidest välditavatest ärritustest, valudest ja kannatustest.

Artikkel 5

1. Kabjalisi, mäletsejaid, sigu, küülikuid ja kodulinde, keda viiakse tapamajja tapmisele:

a) veetakse ja vajadusel peetakse tapaeelselt vastavalt A lisa sätetele;

b) nende liikumist piiratakse vastavalt B lisa sätetele;

c) uimastatakse enne tapmist või surmatakse viivitamata vastavalt C lisa sätetele;

d) veretustatakse vastavalt D lisa sätetele.

2. Lõike 1 punkti c nõuded ei kohaldata loomade suhtes, kelle puhul teatud religioossete rituaalide tõttu kasutatakse erilisi tapmisviise.

3. Asutamislepingu üldsätteid asjakohaselt arvesse võttes võivad liikmesriikide pädevad asutused lubada ettevõtete puhul, kellel on direktiivi 64/433/EMÜ artiklite 4 ja 13, direktiivi 91/498/EMÜ artikli 4 ja direktiivi 71/118/EMÜ artiklite 7 ja 18 alusel õigus eranditele, teha erandeid veiste puhul lõike 1 punktist a ning kodulindude, küülikute, sigade, lammaste ja kitsede puhul lõike 1 punktist a ning C lisas osutatud uimastus- ja tapmisviisidest, tingimusel et järgitakse artikli 3 nõudeid.

Artikkel 6

1. Loomade uimastamiseks või surmamiseks kasutatavad tööriistad, liikumise piiramise ja muud vahendid ja seadmed tuleb projekteerida, ehitada, neid tuleb hooldada ja kasutada nii, et oleks tagatud loomade kiire ja tõhus uimastamine või surmamine vastavalt käesoleva direktiivi sätetele. Pädev asutus kontrollib, et loomade uimastamiseks või surmamiseks kasutatavad tööriistad, liikumise piiramise ja muud vahendid vastavad eespool nimetatud põhimõtetele ning kontrollib regulaarselt, et need on heas korras ja võimaldavad saavutada eespool nimetatud eesmärgi.

2. Hädaolukordade jaoks peavad tapakohtades olema nõuetekohased varuvahendid ja -tööriistad. Neid tuleb korralikult hooldada ja regulaarselt kontrollida.

Artikkel 7

Loomade liikumisel, tapaeelsel pidamisel, liikumise piiramisel, uimastamisel, tapmisel või surmamisel kasutatakse ainult inimesi, kellel on vajalikud teadmised ja oskused sellise ülesande humaansel ja tõhusal viisil täitmiseks vastavalt käesoleva direktiivi nõuetele.

Pädev asutus tagab, et tapaprotsessis osalevatel isikutel oleks vajalikud oskused, võimed ja erialased teadmised.

Artikkel 8

Tapamajade inspekteerimise ja kontrolli läbiviimise eest vastutab pädev asutus, millel on käesoleva direktiivi järgimise tagamiseks alaline vaba juurdepääs tapamajade kõikidele osadele. Sellist inspekteerimist ja kontrolli võib läbi viia samaaegselt muudel eesmärkidel tehtavate kontrollidega.

III PEATÜKK

Tapmine ja surmamine väljaspool tapamaju

Artikkel 9

1. Kui artikli 5 lõikes 1 osutatud loomade tapmine toimub väljaspool tapamaju, kohaldatakse artikli 5 lõike 1 punkte b, c ja d.

2. Liikmesriigid võivad siiski lubada erandeid lõikest 1 kodulindude, küülikute, sigade, lammaste ja kitsede osas, kelle tapmine või surmamine toimub väljaspool tapamaju nende omaniku poolt isiklikuks tarbimiseks, tingimusel et järgitakse artikli 3 sätteid ja sead, lambad või kitsed eelnevalt uimastatakse.

Artikkel 10

1. Kui artikli 5 lõikes osutatud loomad tuleb tappa või surmata haiguste tõrje eesmärgil, toimub see vastavalt E lisale.

2. Karusnaha saamiseks peetavad loomad tapetakse vastavalt F lisale.

3. Direktiivi 90/539/EMÜ artikli 2 lõikes 3 määratletud üleliigsed ühepäevased tibud ja haudejäätmetes olevad embrüod tuleb surmata võimalikult kiiresti vastavalt G lisale.

Artikkel 11

Artikleid 9 ja 10 ei kohaldata looma suhtes, kes tuleb hädaolukorras viivitamata surmata.

Artikkel 12

Vigastatud või haiged loomad tuleb tappa või surmata kohapeal. Pädev asutus võib siiski lubada vigastatud või haigete loomade vedamist tapmise või surmamise eesmärgil, tingimusel et loomadele ei põhjustata sellise veoga täiendavaid kannatusi.

IV PEATÜKK

Lõppsätted

Artikkel 13

1. Vajaduse korral võtab nõukogu komisjoni ettepanekul kvalifitseeritud häälteenamusega vastu eeskirjad käesoleva direktiiviga hõlmamata loomade kaitseks nende tapmisel või surmamisel.

2. a) Käesoleva direktiivi lisasid võib nõukogu muuta komisjoni ettepanekul lõikes 1 sätestatud korras, eelkõige nende kohandamiseks tehnika ja teaduse edusammudega;

b) lisaks esitab komisjon nõukogule hiljemalt 31. detsembril 1995 veterinaaria teaduskomitee arvamuse alusel koostatud aruande ning asjakohased ettepanekud, eelkõige:

— ettepanekud püstolite kasutamise kohta, mille kuul tungib ajusse, või gaaside, välja arvatud C lisas osutatud gaasid, või nende segude kasutamise kohta, eelkõige süsinikdioksiidi kasutamise kohta kodulindude uimastamisel,

— ettepanekud gaaside, välja arvatud C lisas osutatud gaasid, või nende segude kasutamise kohta loomade surmamisel,

— ettepanekud muude teaduslikult tunnustatud uimastamis- või surmamisviiside kasutamise kohta.

Nõukogu teeb nende ettepanekute kohta otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega;

c) erandina punktist a esitab komisjon artiklis 16 sätestatud korras alalisele veterinaarkomiteele hiljemalt 31. detsembril 1995 veterinaaria teaduskomitee hinnangu alusel koostatud aruande ning asjakohased ettepanekud, et sätestada:

i) erinevate asjaomaste loomaliikide uimastamiseks vajaliku voolu tugevus ja toimeaeg;

ii) erinevate asjaomaste loomaliikide uimastamiseks vajaliku gaasi kontsentratsioon ja toimeaeg;

d) kuni punktide b ja c rakendamiseni kohaldatakse asutamislepingu üldsätete raames siseriiklikke eeskirju.

Artikkel 14

1. Komisjoni eksperdid võivad käesoleva direktiivi ühtse kohaldamise tagamiseks teha kohapealset kontrolli. Selleks võivad eksperdid kontrollida representatiivset valimit ettevõtetest tagamaks, et pädev asutus kontrollib käesoleva direktiivi nõuete täitmist nimetatud ettevõtete poolt.

Komisjon teatab liikmesriikidele kontrollide tulemusest.

2. Lõikes 1 osutatud kontrollid viiakse läbi koostöös pädeva asutusega.

3. Liikmesriik, kelle territooriumil kontroll toimub, annab ekspertidele nende töös kogu vajaliku abi.

4. Käesoleva artikli üksikasjalikud rakenduseeskirjad määratakse kindlaks artiklis 16 ettenähtud korras.

Artikkel 15

Kolmandates riikides heakskiidetud või heakskiitmisele kuuluvate tapamajade või ettevõtete kontrollimisel ühendusse impordi eesmärgil vastavalt ühenduse eeskirjadele teevad komisjoni eksperdid kindlaks, et artiklis 5 osutatud loomade tapmine toimub tingimustel, mis tagavad nende humaanse kohtlemise, mis on vähemalt samaväärne käesolevas direktiivis ettenähtuga.

Liha importimise võimaldamiseks kolmandast riigist peab sellise lihaga lisaks terviseohutuse sertifikaadile olema kaasas tõend eespool nimetatud nõuete täitmise kohta.

Artikkel 16

1. Kui tuleb järgida käesolevas artiklis sätestatud korda, suunab alalise veterinaarkomitee eesistuja viivitamata komiteele asjakohased küsimused kas omal algatusel või liikmesriigi esindaja taotlusel.

2. Komisjoni esindaja esitab komiteele võetavate meetmete eelnõu. Tähtaja jooksul, mille vastavalt küsimuse kiireloomulisusele võib määrata eesistuja, esitab komitee eelnõu kohta oma arvamuse. Arvamus võetakse vastu asutamislepingu artikli 148 lõikes 2 komisjoni ettepanekul nõukogu poolt vastuvõtmisele kuuluvate otsuste jaoks sätestatud häälteenamusega. Liikmesriikide esindajate hääli komitees arvestatakse nimetatud artiklis sätestatud viisil. Eesistuja ei hääleta.

3. a) Kui ettepandud meetmed on komitee arvamusega kooskõlas, võtab komisjon need vastu.

b) Kui kavandatavad meetmed ei ole komitee arvamusega kooskõlas või kui komitee ei ole oma arvamust esitanud, esitab komisjon võetavate meetmete kohta viivitamata ettepaneku nõukogule. Nõukogu teeb otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega.

Kui nõukogu ei ole otsust teinud kolme kuu jooksul alates nõukogu poole pöördumisest, võtab komisjon ettepandud meetmed vastu, välja arvatud juhul, kui nõukogu on lihthäälteenamusega teinud otsuse kõnealuste meetmete vastu.

Artikkel 17

Direktiiv 74/577/EMÜ tunnistatakse kehtetuks alates 1. jaanuarist 1995.

Artikkel 18

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigusnormid, sealhulgas võimalikud sanktsioonid, hiljemalt 1. jaanuaril 1995. Nad teatavad neist viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nendesse normidesse või nende normide ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid võivad alates lõikes 1 kehtestatud kuupäevast asutamislepingu üldreegleid järgides säilitada või kohaldada oma territooriumil rangemaid nõudeid, kui käesoleva direktiiviga kehtestatud. Liikmesriigid peavad teatama komisjonile kõigist sellistest meetmetest.

3. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetavate põhiliste siseriiklike õigusnormide teksti.

Artikkel 19

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel, 22. detsember 1993

Nõukogu nimel

eesistuja

J.-M. DEHOUSSE

A LISA

NÕUDED LOOMADE LIIKUMISE JA TAPAEELSE PIDAMISE KOHTA TAPAMAJADES

I. Üldnõuded

1. Kõikides tapamajades, mis antakse käiku pärast 30. juunit 1994, peavad olema nõuetekohased seadmed ja vahendid loomade mahalaadimiseks transpordivahenditest ning kõik olemasolevad tapamajad peavad nimetatud nõuded täitma 1. jaanuariks 1996.

2. Loomad tuleb pärast tapamajja toomist võimalikult kiiresti maha laadida. Kui viivitus on vältimatu, tuleb tagada kaitse ekstreemsete ilmastikuolude eest ja piisav ventilatsioon.

3. Loomi, kes võivad üksteist vigastada liigi, soo, vanuse või päritolu tõttu, tuleb hoida või pidada tapaeelselt eraldi.

4. Loomi tuleb kaitsta ebasoodsate ilmastikuolude eest. Kui nad on viibinud niiske ilmaga kõrge temperatuuri käes, tuleb neid asjakohaste vahenditega jahutada.

5. Loomade olukorda ja tervislikku seisundit tuleb kontrollida vähemalt igal hommikul ja õhtul.

6. Ilma et see piiraks direktiivi 64/433/EMÜ I lisa VI peatüki sätteid, tuleb viivitamata tappa loomad, kes on kannatanud valu või piinu veo ajal või tapamajja saabumisel, samuti võõrutamata loomad. Kui see ei ole võimalik, tuleb loomad eraldada ja tappa võimalikult kiiresti, hiljemalt kahe tunni jooksul. Liikumisvõimetuid loomi ei tohi lohistada tapmiskohta, vaid nad tuleb tappa nende lamamiskohas, või tuleb nad vedada kärul või liikuval platvormil hädatapmise kohta, kui see on võimalik ja ei põhjusta asjatuid kannatusi.

II. Nõuded loomadele, keda ei tooda tapamajja konteinerites

1. Kui tapamajades on loomade mahalaadimisseadmed, peavad need olema varustatud libisemiskindla pinnaga ja vajaduse korral külgmiste kaitsepiiretega. Sillad, rambid ja trepid peavad olema külgedega, reelingutega või muude sarnaste kaitsevahenditega, et vältida loomade mahakukkumist. Väljumis- ja sisenemisrambid peavad olema võimalikult väikese kaldega.

2. Mahalaadimisel tuleb hoolitseda, et loomi ei hirmutataks, ärritataks ega koheldaks halvasti ja tagada, et nad ei kukuks. Loomi ei tohi tõsta peast, sarvedest, kõrvadest, jalgadest, sabast või karvadest viisil, mis võib põhjustada neile liigset valu või kannatusi. Vajaduse korral tuleb loomi juhtida ükshaaval.

3. Loomi tuleb ajada ettevaatlikult. Liikumisteed peavad olema ehitatud nii, et loomade vigastamise oht oleks võimalikult väike, ja korraldatud viisil, mis kasutab ära nende karjainstinkti. Loomade ajamise vahendeid on lubatud kasutada üksnes sellel eesmärgil ja üksnes lühiajaliselt. Elektrilööke andvaid aparaate tohib kasutada üksnes liikumast keelduvate täiskasvanud veiste ja sigade puhul, tingimusel et elektrilöögid ei kesta üle kahe sekundi, neid antakse nõuetekohaste ajavahemike järel ja loomadel on ruumi edasi liikuda. Elektrilööke võib anda üksnes looma tagaosa lihastele.

4. Loomi ei tohi lüüa vastu nende eriti tundlikke kehaosi ega nimetatud kehaosi muljuda. Eelkõige ei tohi loomade sabasid purustada, väänata ega murda ning nende silmadest ei tohi kinni haarata. Loomi ei tohi käega ega jalaga lüüa.

5. Loomad tohib tapakohta ajada alles vahetult enne tapmist. Kui loomi ei tapeta viivitamata nende saabumisel, tuleb neid hoida tapaeelse pidamise kohas.

6. Ilma et see piiraks direktiivi 64/433/EMÜ artiklite 4 ja 13 alusel tehtavaid erandeid, peab tapamajades olema piisavalt latreid loomade nõuetekohaseks tapaeelseks pidamiseks ja nende kaitsmiseks ebasoodsate ilmastikuolude eest.

7. Lisaks ühenduse eeskirjades juba sätestatud eeskirjade järgimisele peavad tapaeelse pidamise kohtades olema:

   — võimalikult libisemiskindlad põrandad, millega kokku puutudes loomad ennast ei vigasta,

— nõuetekohane ventilatsioon, mis arvestab ootuspäraseid temperatuuri- ja õhuniiskuse kõikumisi. Kui on nõutav mehaaniline ventilatsioon, peab olema varusüsteem rikete puhul kasutamiseks,

— piisav kunstlik valgustus, mis võimaldab kõiki loomi igal ajal kontrollida; vajaduse korral peab olema võimalik kasutada varuvalgustust,

— vajaduse korral loomade lõastamisseadmed,

— vajaduse korral piisavas koguses sobivat allapanu kõikidele loomadele, keda hoitakse tapaeelse pidamise kohas üle öö.

8. Kui tapamajades on lisaks eespool nimetatud tapaeelse pidamise kohale ka välitarandik, mis ei paku loomadele loomulikku kaitset ega varju, peab tagama kaitse ebasoodsate ilmastikutingimuste eest. Välitarandikke tuleb hoida sellises korras, et loomade tervist ei ohustaks füüsilised, keemilised ega muud tervistkahjustavad tegurid.

9. Loomadele, keda ei viida pärast nende saabumist otse tapakohta, tuleb asjakohaste vahenditega tagada pidevalt kättesaadav joogivesi. Loomi, keda ei tapeta 12 tunni jooksul pärast nende saabumist, tuleb sööta ja seejärel tuleb neile asjakohaste vaheaegade järel mõõdukas koguses sööta ette anda.

10. Loomad, keda hoitakse tapamajas 12 tundi või kauem, tuleb paigutada tapaeelse pidamise kohta ja vajaduse korral lõastada nii, et nad saaksid raskusteta maha heita. Kui loomi ei lõastata, tuleb neile sööta anda viisil, mis võimaldab neil segamatult süüa.

III. **Nõuded loomadele, kes tuuakse tapamajja konteinerites**

1. Konteinereid, milles veetakse loomi, tuleb ettevaatlikult käsitleda ning neid ei tohi loopida, kukkuda lasta ega ümber lükata. Võimaluse korral tuleb need laadida ja maha laadida horisontaalasendis ning mehaaniliselt.

2. Loomad, keda veetakse perforeeritud või painduva põhjaga konteinerites, tuleb vigastuste vältimiseks maha laadida erilise ettevaatusega. Vajaduse korral tuleb loomad konteinerist ükshaaval maha laadida.

3. Konteinerites veetud loomad tuleb tappa võimalikult kiiresti; vastasel juhul tuleb neid vajaduse korral joota ja sööta vastavalt punktile II.9.

B LISA

LOOMADE LIIKUMISE PIIRAMINE ENNE UIMASTAMIST, TAPMIST VÕI SURMAMIST

1. Loomade liikumist tuleb piirata asjakohasel viisil, et hoida ära välditavaid valusid, kannatusi, ärritamist, vigastusi või muljumisi.

   Veiste rituaalse tapmise puhul tuleb loomade liikumist enne tapmist sobivate mehaaniliste meetoditega piirata, et vältida valusid, kannatusi või ärritamist ja igasuguseid vigastusi või muljumisi.

2. Enne uimastamist või tapmist ei tohi loomade jalgu kokku siduda ega loomi üles riputada. Kodulinde ja küülikuid on siiski lubatud üles riputada, tingimusel et võetakse asjakohased meetmed tagamaks, et uimastatud loomad on piisavalt lõdvestunud seisundis ning uimastamise saab läbi viia tõhusalt ja liigse viivituseta.

   Loomade paigalhoidmist liikumist piiravas süsteemis ei käsitleta ülesriputamisena.

3. Pähe mõju avaldava mehaanilise või elektrilise uimastamisvahendiga uimastatav või surmatav loom peab olema asendis, mis võimaldab uimastamisvahendit kohale asetada ja kasutada kergesti, täpselt ja asjakohase aja jooksul. Pädev asutus võib siiski kabjaliste ja veiste puhul lubada asjakohaste pea liikumist piiravate vahendite kasutamist.

4. Elektrilisi uimastamisvahendeid ei tohi kasutada loomade liikumise piiramiseks, nende paigalhoidmiseks ega liikuma sundimiseks.

C LISA

LOOMADE, VÄLJA ARVATUD KARUSLOOMAD, UIMASTAMINE JA SURMAMINE

I. LUBATUD MEETODID

A. **Uimastamine**

1. Poltpüstoliga

2. Ajupõrutuse tekitamisega

3. Elektriline uimastamine

4. Süsinikdioksiidi manustamisega

B. **Surmamine**

1. Püstoli või vintpüssiga

2. Elektrivooluga

3. Süsinikdioksiidi manustamisega

C. Pädev asutus võib teatud loomaliikide puhul lubada tapmist pea mahalõikamise, kaelanihestuse või vaakumkambri kasutamise abil, tingimusel et peetakse kinni käesoleva lisa artikli 3 sätetest ja selle lisa punkti III erinõuetest.

II. UIMASTAMISE ERINÕUDED

Uimastamist on lubatud läbi viia üksnes tingimusel, et looma on võimalik seejärel viivitamata veretustada.

1. *Poltpüstol*

a) Poltpüstol tuleb asetada nii, et kuul tungib ajukoorde. Eriti on keelatud veiste tulistamine kaelapiirkonda.

Lammastel ja kitsedel on lubatud kasutada kaelapiirkonda, kui sarvede tõttu ei ole võimalik pealae kaudu tulistada. Sellisel juhul tuleb lask suunata sarvetüve tagant looma suu suunas ning veretustamisega peab alustama 15 sekundi jooksul pärast tulistamist.

b) Poltpüstoli kasutamisel peab uimastaja kontrollima, et polt liiguks pärast iga lasku lõpuni tagasi. Vastasel juhul tuleb seade enne järgmist kasutamist parandada.

c) Loomi tohib uimastuslatritesse viia alles siis, kui uimastaja on valmis latrisse toodud looma kohe uimastama. Looma pead on lubatud fikseerida alles siis, kui ollakse valmis looma uimastama.

2. *Ajupõrutuse tekitamine*

a) Seda meetodit tohib kasutada ainult mehaanilise vahendiga, mis annab löögi looma koljuluule. Uimastaja peab veenduma, et vahendit kasutatakse õiges asendis ja padruni suurus vastab tootja ettekirjutustele ning tagab tõhusa uimastamise otsmikuluu murruta.

b) Väikeste küülikupartiide uimastamisel mittemehaanilise vahendiga antud löögiga koljuluule tuleb seda teha vastavalt artikli 3 üldsätetele ning viisil, mis tagaks looma viivitamata kohese teadvusetuse ning teadvusetuks jäämise kuni surmani.

3. *Elektriline uimastamine*

A. Elektroodid

1. Elektroodid tuleb asetada loomale pähe nii, et vool läbiks aju. Lisaks tuleb tagada hea voolukontakt looma nahaga ning vajadusel eemaldada liigne karv või nahka niisutada.

2. Juhul kui loomad uimastatakse ükshaaval, peab seade olema:

a) varustatud vahendiga koormuse impedantsi mõõtmiseks, mis hoiaks ära seadme kasutamise, kui puudub vähim vajalik voolutugevus;

b) varustatud integreeritud akustilise või optilise signaalseadmega, mis näitab loomale rakendatava toime kestust;

c) ühendatud uimastajale selgesti nähtava pinge- ja voolutugevuse mõõteseadmega.

B. Uimastamine vesivannis

1. Kui kodulinde uimastatakse vesivannides, peab vanni veetase olema reguleeritav, et oleks tagatud hea kontakt linnu peaga.

Pädev asutus määrab kindlaks sellise rakendatava voolutugevuse ja voolu toimeaja, mis tagab looma kohese teadvusetuse ning teadvusetuks jäämise kuni surmani.

2. Kui kodulinde tapetakse vesivannis rühmadena, peab voolutugevus olema piisav, et tagada kõikide lindude uimastamine.

3. Tuleb võtta meetmed tagamaks, et vool liiguks nõuetekohaselt, eelkõige peab olema tagatud linnu jalgade ja riputuskonksude vaheline hea elektriline kontakt ning nende kokkupuutekoha niisutamine.

4. Lindude uimastamiseks kasutatav vesivann peab olema tapetava linnu liigile sobiva suuruse ja sügavusega ning lindude toimetamisel vesivanni ei tohi vesi sellest üle voolata. Vette kastetav elektrood peab olema kogu vesivanni pikkune.

5. Vajaduse korral peab varuks olema manuaalne uimastamisvahend.

4. *Süsinikdioksiidi manustamine*

1. Sigade uimastamiseks peab süsinikdioksiidi kontsentratsioon olema vähemalt 70 mahuprotsenti.

2. Kamber, kus sigadele gaasi manustatakse, ja seadmed, mida kasutatakse sigade viimiseks sinna, peavad olema projekteeritud, ehitatud ja hooldatud nii, et oleks välditud sigade vigastused ja nende rinnapiirkonna kokkusurumine ning tagatud looma püstijäämine kuni teadvuse kaotuseni. Veoseadmes ja uimastuskambris peab olema piisav valgustus, et sead võiksid näha teisi sigu või ümbrust.

3. Kambris peavad olema seadmed gaasikontsentratsiooni mõõtmiseks maksimaalse kontsentratsiooni ajal ning selgelt nähtava ja kuuldava hoiatussignaali andmiseks, kui süsinikdioksiidi kontsentratsioon langeb alla nõutava taseme.

4. Sead tuleb paigutada sulgudesse või konteineritesse, milles nad üksteist näevad, ning viia gaasikambrisse 30 sekundi jooksul pärast seadmesse toomist. Sead tuleb viia võimalikult kiiresti sissepääsu juurest suurima gaasikontsentratsiooniga kohta ning gaasi tuleb manustada piisavalt kaua, et kindlustada surmani kestev teadvusetus.

III. ERINÕUDED SURMAMISEL

1. *Püstol või vintpüss*

Selle erinevate loomaliikide, eelkõige tehistingimustes peetavate suurte ulukite ja hirvede surmamiseks kasutatava meetodi kasutamiseks annab loa pädev asutus, kes peab eelkõige tagama, et seda kasutavad nõuetekohase kvalifikatsiooniga töötajad vastavalt käesoleva direktiivi artikli 3 üldsätetele.

2. *Pea mahalõikamine ja kaelanihestus*

Selle üksnes kodulindude surmamiseks kasutatava meetodi kasutamiseks annab loa pädev asutus, kes peab eelkõige tagama, et seda kasutavad nõuetekohase kvalifikatsiooniga töötajad vastavalt käesoleva direktiivi artikli 3 üldsätetele.

3. *Surmamine elektrivooluga ja süsinikdioksiidi manustamisega*

Pädev asutus võib lubada selle meetodi kasutamist teatud loomaliikide surmamiseks, tingimusel et lisaks artikli 3 üldsätetele täidetakse ka käesoleva lisa punktide II 3 ja 4 erisätteid. Lisaks kehtestab pädev asutus voolutugevuse ja voolu toimeaja ning süsinikdioksiidi kontsentratsiooni ja manustamise kestuse.

4. *Surmamine vaakumkambris*

Selle üksnes teatud liiki tehistingimustes peetavate ulukiliikide (vutid, põldpüüd ja faasanid) veretustamiseta surmamismeetodi kasutamiseks annab loa pädev asutus, kes peab tagama, et lisaks artikli 3 nõuete täitmisele:

— paigutatakse loomad õhukindlatesse kambritesse, milles on võimsa elektripumba abil võimalik kiiresti tekitada vaakum,

— püsib vaakum kuni loomade surmani,

— hoitakse loomi rühmadena veokonteinerites, mida saab asetada selleks ettenähtud vaakumkambritesse.

D LISA

LOOMADE VERETUSTAMINE

1. Uimastatud loomad tuleb veretustada võimalikult kiiresti pärast uimastamist ning veretustamine peab olema kiire, ohter ja täielik. Igal juhul tuleb loom veretustada enne teadvusele tulekut.

2. Kõikide uimastatud loomade veretustamiseks tuleb läbi lõigata vähemalt üks karotiidarteritest või peaveresoontest, millest need alguse saavad.

   Pärast veresoonte läbilõikamist on kuni veretustamise lõppemiseni keelatud igasugune loomade käitlemine ja täiendav elektristimulatsioon.

3. Kui loomade uimastamist, köidikkettide asetamist, ülesriputamist ja veretustamist teostab üks inimene, peab ta need tööd ühe looma juures lõpetama enne, kui ta alustab neid teise looma juures.

4. Kui kodulinnud veretustatakse kaela automaatse läbilõikamise teel, peab olema varuvõimalus surmata linnud viivitamata manuaalselt automaadi rikke korral.

E LISA

HAIGUSTE TÕRJEKS KASUTATAVAD SURMAMISMEETODID

Lubatud meetodid

Kõik C lisas lubatud meetodid, mis tagavad looma kindla surma.

Lisaks võib pädev asutus vastavalt käesoleva direktiivi artikli 3 üldsätetele lubada muude teadvusel loomade surmamise viiside kasutamist, tagades eelkõige, et:

— meetodite kasutamisel, mis ei põhjusta otseselt looma surma (näiteks poltpüstoliga), võetakse asjakohased meetmed loomade surmamiseks võimalikult kiiresti ning igal juhul enne nende teadvusele tulekut,

— loomade käitlemist ei alustata enne, kui on tuvastatud nende surm.

F LISA

KARUSLOOMADE SURMAMISMEETODID

I. **Lubatud meetodid**

1. Aju läbistava mehaanilise vahendi kasutamine.

2. Anesteetilise toimega ravimi üledoosi süstimine.

3. Elektrivooluga surmamine südame seiskamisega.

4. Süsinikmonooksiidi manustamine.

5. Kloroformi manustamine.

6. Süsinikdioksiidi manustamine.

Pädev asutus määrab vastavalt käesoleva direktiivi artikli 3 üldsätetele kindlaks vastavat liiki loomade kõige asjakohasema surmamismeetodi.

II. **Erinõuded**

1. *Surmamine aju läbistava mehaanilise vahendiga*

a) Vahend tuleb asetada nii, et kuul tungib ajukoorde.

b) See meetod on lubatud ainult juhul, kui sellele järgneb viivitamata veretustamine.

2. *Anesteetilise toimega ravimi üledoosi süstimine*

Lubatud on kasutada ainult neid anesteetikume, mille doosid ja manustamine põhjustavad kohese teadvusetuse, millele järgneb surm.

3. *Elektrivooluga surmamine südame seiskamisega*

Elektroodid tuleb asetada nii, et vool läbib aju ja südame ja kasutatav minimaalne voolutugevus põhjustab kohese teadvusetuse ning südame seiskumise. Kui rebastel asetatakse elektroodid suhu ja pärakusse, peab voolutugevus olema 0,3 amprit vähemalt 3 sekundi jooksul.

4. *Süsinikmonooksiidi manustamine*

a) Gaasi manustamiseks kasutatav kamber peab olema projekteeritud, ehitatud ja hooldatud nii, et see ei vigasta loomi ja võimaldab neid kontrollida.

b) Looma tohib kambrisse viia alles pärast selle täitmist 100 %lisest süsinikmonooksiidi allikast pärineva süsinikmonooksiidiga vähemalt ühe mahuprotsendini.

c) Kärplaste ja tšintšiljade surmamiseks võib kasutada spetsiaalselt selleks otstarbeks kohandatud mootoriga toodetud gaasi, tingimusel et enne kontrollitakse katseliselt, et kasutatav gaas:

— on sobivalt jahutatud,

— on piisavalt filtreeritud,

— ei sisalda ärritavaid aineid ega gaase,

— ning et loomi saa tuua kambrisse enne, kui süsinikmonooksiidi kontsentratsioon on vähemalt 1 mahuprotsent.

d) Sissehingamisel peab gaas esmalt tekitama sügava üldanesteesia ja seejärel kindla surma.

e) Loomad peavad jääma kambrisse kuni surmani.

5. *Kloroformi manustamine*

Kloroformi manustamist võib kasutada tšintšiljade tapmiseks, tingimusel et:

a) gaasi manustamiseks kasutatav kamber peab olema projekteeritud, ehitatud ja hooldatud nii, et see ei vigastaks loomi ja võimaldaks neid jälgida;

b) loomad viiakse kambrisse üksnes siis, kui see sisaldab küllastatud kloroformi-õhu segu;

c) gaas tekitab sissehingamisel esmalt sügava üldanesteesia ja seejärel kindla surma;

d) loomad jäävad kambrisse kuni surmani.

6. *Süsinikdioksiidi manustamine*

Süsinikdioksiidi võib kasutada kärplaste ja tšintšiljade tapmiseks, tingimusel et:

a) gaasi manustamiseks kasutatav kamber oleks projekteeritud, ehitatud ja hooldatud nii, et see ei vigastaks loomi ja võimaldaks neid jälgida;

b) loomad viiakse kambrisse alles siis, kui süsinikdioksiidi kontsentratsioon on saavutanud võimaliku kõrgeima taseme, mida võimaldab 100 %line süsinikdioksiidi allikas;

c) gaas tekitab sissehingamisel esmalt sügava üldanesteesia ja seejärel kindla surma;

d) loomad jäävad kambrisse kuni surmani.

G LISA

ÜLELIIGSETE TIBUDE JA HAUDEJÄÄTMETES EMBRÜOTE SURMAMINE

I. **Tibude surmamise lubatud meetodid**

1. Surmamine kiiret surma põhjustava mehaanilise seadmega.
2. Süsinikdioksiidi manustamine.
3. Pädev asutus võib lubada kasutada ka teisi teaduslikult tunnustatud surmamismeetodeid, tingimusel et need vastavad artikli 3 üldsätetele.

II. **Erinõuded**

1. *Kiiret surma põhjustava mehaanilise seadme kasutamine*

   a) Loomade tapmiseks kasutatakse kiiresti pöörlevate, kiiret surma põhjustavate mehaaniliste terade või polüstüroolist labadega seadet.

   b) Seadmel peab olema piisavalt võimsust kõikide loomade viivitamata surmamiseks, isegi kui neid on suurem hulk.

2. *Süsinikdioksiidi manustamine*

   a) Loomad paigutatakse kambrisse, kus süsinikdioksiidi kontsentratsioon on saavutanud võimaliku kõrgeima taseme, mida võimaldab 100 %line süsinikdioksiidi allikas.

   b) Loomad peavad jääma kambrisse kuni surmani.

III. **Embrüote surmamise lubatud meetodid**

1. Elavate embrüote silmapilkseks surmamiseks tuleb kõiki haudejäätmeid töödelda punktis II 1 nimetatud aparaadis.
2. Pädev asutus võib lubada kasutada ka teisi teaduslikult tunnustatud surmamismeetodeid, tingimusel et need vastavad artikli 3 üldsätetele.